

Між тим, практика поки що не дає підстав для висновку про незворотність та стійкість змін на краще. Зміщення акценту економічного зростання на внутрішні чинники розвитку, яке відбувається у другій половині цього року супроводжувалося уповільненням темпів економічного зростання і погіршенням стану бюджетних надходжень. Відсутність дієвих структурних зрушень в економіці свідчить про те, що в ній до цього часу не запрацювали механізми саморегульованих процесів, які забезпечують збалансованість соціально-економічного розвитку та внутрішні стимули до економічного зростання.

Між тим, формування нової економічної моделі потребує не скільки зміцнення заходів регулювання, що є суттєво важливими для успішного застосування міжнародних стандартів, скільки на державному рівні необхідно приділяти більше уваги створенню передумов для регулювання. Тобто необхідно прикладати великі зусилля для зміцнення зв'язків між різноманітними стандарта-

ми та кодексами, які впливають також на застосування міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та аудиту (вони включають документи, пов'язані із наглядом, ринками цінних паперів, а також керівництва компаніями) та заповнити будь-які усе ще існуючі пропуски. Згадані принципи мають чітко визначити регуляторні наслідки різноманітності фінансових систем та ринкових структур різних країн. Повне та збалансоване поєднання можливості та організації забезпечення засобів сприяння точному застосуванню стимулів (як заохочувальних, так і стримуючих) міжнародних стандартів є ключовим моментом успішного використання згаданих стандартів.

1. Концепція розвитку страхового ринку України до 2010 року. Схвалено розпорядженням Кабінету міністрів України від 23 серпня 2005 року №369-р. 2. Любіна О.В. Фінансові ринки у контексті глобалізації // Фінанси України. – 2000. – №9. – С. 122-129.

Надійшла до редколегії 10.06.08

С. Давидюк, К. Пьотр Мазур, Вища Школа Менеджменту у Варшаві

РИЗИК ДІЯЛЬНОСТІ І ЦІННІСТЬ СТРАХОВОЇ ГАЛУЗІ ФІРМИ

Ризик у страхуванні обумовлюється суб'єктами, що проводять підприємницьку діяльність. Матеріал доводить баланс між ризиком підприємства та успіхом, в залежності від використаного капіталу та робочої сили. Прикладом представлення сучасного виробництва використовують рівняння Cobb-Douglasa, що допомагає оцінити оптимальну комбінацію виробничих факторів, а також доклати відповідний прогноз.

The risk in insurance depends on subjects of enterprise activity. The material proves balance between risk of the enterprise and success, depending on the used capital and a employment. Example of representation of modern manufacture use equations Cobb-Douglas which helps to estimate an optimum combination of production factors, and also to lead the corresponding forecast.

1. Ризик, кошти і прибуток фірми.

Ризик пов'язаний із економічною діяльністю як вибір діяльності у домашньому господарстві. Деякі його починання збільшують ризик, інші, навпаки, зменшують його. Ринкові суб'єкти стають гравцями на ринку ризику, деякі з них час від часу грають для задоволення, інші стають завзятими гравцями, однак більшість з них намагається уникнути ризику. Всі ті, хто добровільно ризикують, повинні мати благополучні перспективи успіху. Діяльність на ринку ризику характеризується двома рисами: правдоподібністю досягнення певного результату та шкалою змінності всіх можливих результатів.

Положення суб'єктів по відношенню до ризику дуже різні, їх можна класифікувати як: ухиляння, нейтральність або пристрась до ризику.

Суб'єкт, нейтральний до ризику, не звертає уваги на ступінь розпорощення можливих результатів гри. Рішення про початок гри затверджує лише тоді, коли переважають шанси на виграш.

Суб'єкт, який уникає ризику, не бере участі у грі, де можливості виграти або програти рівні. Для участі у грі він має бути впевнений у перемозі, і чим більше уникає ризику, тим більші мають бути шанси на виграш, щоб побороти його опір перед ризиком.

Натомість суб'єкт, який любить ризик, візьме участь у грі навіть тоді, коли переважає можливість програшу. Чим більше захоплення ризикувати, тим більша має бути небезпека поразки, аби даний суб'єкт відмовився від гри. До цієї групи також належать завзяті гравці, які беруть участь у грі навіть тоді, коли шанси виграти малі.

Ризик і ненадійність головним чином відносяться до інвестиційних ухвал, які існуватимуть у далекому і невідомому майбутньому. Рисою підприємництва є здатність ризикувати, яка поєднана з обережністю щодо ризикових справ. Аналіз користі і коштів повинні передувати стратегічній ухвалі, що дозволяє вирахувати ризиковані варіанти і уникнути пов'язаних з цим збитків.

Існує багато способів зменшення ризику. Вибір відповідного портфелю вкладів дозволяє урівноважити періодичні витрати на одних активах прибутками, одержаними на інших. Угоди по встановленій згорі ціни дають гарантії при наслідках порушень поставки сировини і матеріалів, а також при зміні цін. Від випадків, на які ми не маємо впливу, можна застрахуватись. Парадоксально, однак, фірма страхової галузі теж ризикує у своїй діяльності.

У фірмах страхової галузі, як і в будь-якій економічній діяльності, прибутки, що перевищують суму заінвестованого капіталу, утворюють цінність [4]. Різниця між покриттям капіталу і вартістю капіталу називається економічним прибутком. Економічний прибуток можна вирахувати за допомогою нижче вказаної формули [4]:

$$Z = I_2 + Y - \alpha C, \quad (1)$$

де I_2 – покриття з інвестиції капіталу, Y – прибуток фірми від проданих страхових полісів, α – затрати капіталу, залученого у діяльність страхової фірми, C – вартість капіталу, залученого у діяльність страхової фірми.

Як впливає із рівняння (1), два перші компоненти правої сторони становлять суму прибутків (повну виручку фірми), тоді як третій чинник вказує на її витрати. Можна підсумувати, що з метою збільшення прибутку потрібно: збільшити показник обороту інвестицій, продаючи більше полісів і одночасно зменшуючи величину капіталу, залученого у страхування, через мінімізацію ризику.

Капітал акціонерів виконує тут роль стабілізатора, – якщо прибуток фірми нижчий очікуваного, то цей капітал покриває заборгованість. У галузі страхування ризик з'являється по обидві сторони балансу, оскільки стосується полісів та інвестицій капіталу [4].

У дев'яностих роках [1] страхові фірми набували вартості мінімізуючи витрати у сфері продажу полісів та збільшуючи прибутки з інвестицій. Таким чином нехтували третім елементом рівняння (1) – вкладеним капіталом. В результаті це призвело до надмірної величини капіталу у Європі та Сполучених Штатах.

2. Економетрична модель прибутків страхової фірми.

Спробуємо описати величину прибутку страхової фірми за допомогою динамічної економетричної моделі, яка може представляти собою пункт виходу прогнозу в розсудливому (кілька чи кільканадцятьому) часовому кругозорі. На думку автора, це дозволить зменшити ризик діяльності фірми, оскільки залишені елементи рівняння (1) більш чутливі до ринкової ситуації, ніж величина Y.

З цією метою можна використовувати знану з теорії економії, економетрії та наук про управління функцію виробництва [2]. Вона описує зв'язки між результатом виробничого процесу і чинниками, які беруть участь у цьому процесі. Функція виробництва може також представляти собою пункт виходу до появи зворотних зв'язків, це значить описувати взаємовідношення між фактором виробництва і виробництвом, що служить визначенням попиту на фактор виробництва. Попит на фактор виробництва залежить від розміру продукції й ефективності розглянутих факторів. Маючи встановлену ціну на фактори виробництва, можна у простий спосіб визначити рівень затрат на нього. Це дозволяє встановити межу виготовлення виробника і його потенційних виробничих можливостей [9].

Функція виробництва – це технічно-організаційне співвідношення, що підпорядковує потенційні розміри продукції визначеним затратам виробничого фактору [6].

Загальна структура функції продукції представляється наступним чином:

$$Y = f(A_1, A_2, A_k, \epsilon, \eta), \quad (2)$$

де Y – продукція, A₁, A₂,..., A_k – фактори або умови продукції, ε – випадковий компонент, η – вектор параметрів функції продукції.

Залежність, показана формулою (2), будемо трактувати як економетрична функція продукції. Вона становить модель одного рівняння, в якій пояснена змінна – це продукція (виражена в одиницях вартості), а пояснючими змінними є фактори продукції (зазвичай обмежені до двох – капіталу і праці). Випадкове порушення представляє змінна ε. Найчастіше залежність, яка окреслює майно функції продукції, розглядається на фоні одного виробничого процесу, будь це одне підприємство. Пред'являючи проблематику функції продукції, зазвичай вирізняють два виробничі чинники: затрати капіталу (вартість основних фондів, матеріалів, енергії та фінансових затрат) і робота (кількість осіб, яка потрібна для реалізації даного наміру). Змінні у моделі утворюють кількісні, ціннісні категорії та їхні ймовірні індекси [7].

Обмежуючи кількість виробничих чинників до двох – капіталу і праці – одночасно обминаючи випадковий компонент, можна записати наступну формулу функції виробництва:

$$Y = f(C, L), \quad (3)$$

де Y – прибуток фірми від продажу страхових полісів, C, L – виробничі чинники, відповідно капітал і праця.

Для потреб сучасної продукції використовують функцію виробництва Cobb-Douglassa, яка вважається класичною формою функції виробництва. Вперше вона була описана у 1928 році [3] і виглядає так:

$$Y = b L^k C^{1-k},$$

де Y – продукція, L – праця, C – капітал, b, k – додатні описуючі параметри.

Утворені модифікації функцій призвели до значного розвитку описаної параметризації емпіричних даних під час специфікації функцій виробництва, одночасно спричинивши виникнення труднощів у естиматії параметрів функції, не відкриваючи нічого нового. Тому зручніше стало залишити їх у вихідній формі функції, доповнюючи її часовою зміною, яка у вихідній формі не

виступає. Динамічну функцію виробництва, що була модифікована рівнянням Cobb-Douglassa, запропонував Дж. Тінберген. Воно виглядає так:

$$Y_t = b C_t^\alpha L_t^\beta e^{\epsilon_t} \quad (4)$$

де t – часова змінна, β, α – додатні описуючі параметри, ε – випадкове порушення.

На прикладі функції типу Cobb-Douglassa можна провести наступні розрахунки і зробити аналіз нижче вказаних явищ і процесів [8]:

- ✓ встановити часові структуральні параметри і параметри стохастичної структури функції продукції Cobb-Douglassa, зробити перевірку моделі;
- ✓ охарактеризувати кількісний вплив змін рівня виробничого фактору на зміни прибутку страхової фірми;
- ✓ описати кінцеву величину капіталу фірми до досягнення запланованого рівня прибутку при встановленні сталого рівня виробничого чинника (праці);
- ✓ визначити, на скільки потрібно збільшити роботу, якщо в умовах зниження капіталу ми хочемо втримати попередній рівень прибутку;
- ✓ вирахувати оптимальну комбінацію праці і капіталу щоб досягнути запланованій рівень прибутку. Щоб виконати вище перераховані підрахунки, необхідно знати параметри лінійної функції остаточних витрат [5];
- ✓ встановити оптимальну комбінацію виробничих чинників з метою досягнення максимального рівня прибутку [6], якщо дано загальні затрати на виробничі чинники і відомий рівень затрат для обох чинників;
- ✓ дослідити, чи даний процес характеризується зростаючою, сталою шкалою, чи спадаючою.

Приклад 1.

На підставі даних охоплених в табл. №1 потрібно оцінити структурні параметри і стохастичні параметри структури, а також dokonати верифікації економічної моделі.

Таблиця 1. Прибуток, капітал, середня кількість працівників протягом року певного страхового закладу у 2007 р.

№ спостереження (t)	Капітал (Ct)	Робота (Lt)	Величина прибутку (Yt)
1	13,5	359	864,0
2	17,4	452	1081,2
3	18,7	431	1092,8
4	23,3	423	1194,1
5	24,4	424	1225,6
6	24,2	471	1286,6
7	28,6	486	1409,7
8	31,2	511	1502,7
9	34,1	535	1597,4
10	33,3	574	1634,8
11	35,1	601	1783,0
12	38,5	600	1786,9
13	41,4	634	1900,4
14	41,1	690	1972,8
15	42,2	707	2022,5

Джерело: дані функції

Оцінюючу модель можна записати так:

$$\hat{Y}_t = 2,5926 + 0,4521x_{t1} + 0,5080 x_{t2}.$$

Параметри стохастичної структури складають:

- ✓ варіація залишку становить 0,0001;
- ✓ стандартне відхилення від залишку становить 0,0106;
- ✓ коефіцієнт збігу складає 0,0015;
- ✓ коефіцієнт змінності залишку складає 0,0015.

Для встановленого рівня дійсності (α= 0,05) і 12 ступенів свободи можна вважати (з 95 % певненістю), що всі параметри статистично вірні.

До того ж з розрахунків випливає, що:

- ✓ теоретична вартість відхиляється від емпіричної в середньому на 0,0106 природних логарифмів
- ✓ випадкові коливання становлять незначну частину (0,0015) середнього рівня логарифму істотного прибутку;
- ✓ подібний розрив логарифму вартості послуг (0,0015) не пояснюється через зміну логарифмів капіталу і праці.

Маючи оцінюючі структурні параметри функції, ми можемо записати її в наступний спосіб:

$$P = 13,3640 C_t^{0,4521} L_t^{0,5080}$$

Виступаючі фактори в змінних показниках пояснюючих функції виносять відповідно для капіталу і праці: 0,4521 і 0,5080. Ці величини є визначені величиною прибутку фірми з точки зору капіталу і праці. Еластичність є дуже важливою категорією, котра вимірює вплив змін на величину прибутку, що залежить від змін кожного з аналізованих виробничих чинників.

Еластичність прибутку з точки зору капіталу визначаємо відносною зміною прибутку, що з'явилася від збільшення капіталу страхової фірми. Подібно визначаємо еластичність прибутку з точки зору працевлаштування. Отримані результати розрахунків означають, що збільшення вартості капіталу фірми на 1% приведе ріст доходу на 0,4521%, а ріст кількості працівників на 1% приведе до 0,5080%; це показує, що вплив працевлаштування на підвищення прибутку є не особливо більший, аніж приріст вартості капіталу.

Отримані дані факторів еластичності не додаються до одного, але сума дорівнює 0,9601, що могло б вка-

зувати на появу інших факторів, котрі окрім перелічених вище також впливають на вартість приходу фірми [9].

Модель, що опирається на функції Cobb-Douglassa може становити пункт виходу до аналізу процесу представлення послуг в страховій компанії. На підставі визначеної функції виробництва можемо оцінити оптимальну комбінацію виробничих факторів, а також докстати відповідний прогноз.

Користуючись визначеними параметрами можна ствердити в якій спосіб зміниться вартість прибутку, коли одночасно зміняться одночасно два фактори представлення послуг. Можна тут скористатись з наступного зразка [6]

$$Y = \gamma C + \beta L,$$

де Y – відносна зміна вартості прибутку фірми; γ – фактор еластичності прибутку фірми з точки зору капіталу; C – відносна зміна вартості капіталу фірми; β – фактор еластичності прибутку з точки зору працевлаштування; L – відносна зміна кількості працевлаштованих.

Нажалі рамки даної роботи не дають можливості провадити подальшої дискусії на представлену тему.

1. Bodenmann R., Franceschetti A., Hoefter A., Lyso N.K., Capital Punishment, The McKinsey Quarterly 1999, no. 4, P.39.
2. Cobb C. W., Douglas P. H., *A Theory of Production*, American Economic Review 1928, vol. 18, Supplement.
3. *Ekonometria*, [pod red. M. Gruszczynskiego i M. Podgórskiej], wydawnictwa SGH, Warszawa 2003.
4. A. Fazalgić: Tworzenie wartości w branży ubezpieczeniowej, w <http://www.fazlagic.egov.pl/artukul.php?artykul=9&zakladka=4>.
5. Kukuła K., *Wprowadzenie do ekonometrii w przykładach i zadaniach*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
6. Mazur K.: *Efekty postępu technicznego*, Wiadomości Statystyczne 1993 nr 11.
7. Mazur K.: *Funkcje produkcji*, Postępy techniki, Warszawa nr 1/2007.
8. Mazur K.: *Mierniki i efekty postępu technicznego* Prace Badawcze Katedry Nauk Społecznych, Wyd. WSPS, Warszawa 1998.
9. Welfe W. *Ekonometria stosowana*, PWE, Warszawa 1996.

Надійшла до редколегії 10.06.08

О. Гаманкова, д-р екон. наук, проф.

СТРАХОВА ПОСЛУГА ЯК ПРОДУКТ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ В УМОВАХ РИНКУ

Стаття присвячена розкриттю сутності страхової послуги як продукту діяльності страхових компаній в умовах ринку. Розглянуто специфічні властивості страхової послуги, які відрізняють її від інших товарів та послуг.

The article is devoted to the essence of insurance services as a product of business activity of insurance companies in the conditions of market. Specific properties of insurance services are examined which distinguish them from other goods and services.

Підприємницька діяльність страховиків в умовах ринку пов'язана із наданням суб'єктам господарювання і окремим громадянам страхових послуг. Страхова послуга виступає як специфічна послуга. На неї є попит, оскільки існує потреба у *страховому захисті*, котра реалізується на практиці як страховий інтерес.

На це прямо вказують автори монографії "Страхова справа" В.Д.Базилевич та К.С.Базилевич, які пишуть, що об'єктом купівлі-продажу на страховому ринку є страховий захист [1, с.38]. Такої ж думки дотримується і російський вчений В.В.Шахов, зазначаючи, що на страховому ринку "об'єктом купівлі-продажу виступає страховий захист, формуються попит і пропозиція на нього" [2, с.48]. З погляду економічної теорії таке визначення є виправданим та логічним. Воно окреслює економічний зміст та об'єктивне підґрунтя попиту на послуги, що надають страховики. Але у практичній площині, на нашу думку, подібне визначення застосовувати майже неможливо. Бо категорія страхового захисту є економічною абстракцією, яка відображає певну сукупність економічних відносин між суб'єктами надання та отримання такого захисту. Через це важко уявити собі процес купівлі-продажу "страхового захисту" як такого. На наш погляд, коректніше говорити про те, що об'єктом

купівлі-продажу є певним чином репрезентована і оформлена *послуга з надання страхового захисту*. Потреба у страховому захисті виступає при цьому об'єктивно необхідною *умовою* існування таких послуг. Логічний ланцюжок тут такий: в основі потреби у страховому захисті лежить страховий ризик; реалізація страхового ризику призводить до майнового збитку; майновий збиток зачіпає майнові інтереси; потреба захистити свої майнові інтереси породжує страховий інтерес; страховий інтерес реалізується у вигляді потреби отримати страховий захист від певних ризиків [3, с.98]. Тобто страхова послуга – це послуга з надання страхового захисту.

Слід зазначити, однак, що не завжди послуги з надання страхового захисту виступають як товар. Товар – за класичним визначенням К.Маркса, – це продукт праці, призначений *для обміну* [4, с.49]. Тому послуги зі страхового захисту, які отримують громадяни через систему загальнодержавного обов'язкового соціального страхування, не можуть вважатися товаром. Ці послуги є результатом пере розподільчих фінансових відносин у цій сфері, є процесі яких формуються і використовуються цільові фонди державного соціального страхування. Страхова послуга тут не є об'єктом купівлі-продажу і не виступає у товарній формі. Тому не можна